

Broedgeval Grauwe kiekendief in Belgisch Limburg

Zomer 2012

Werkgroep Grauwe Gors - Rémar ERENS

In de eerste helft van juli 2012 kon men al lezen over 'Duitse liefde op Belgische akkers'. Het bericht bracht toen 'hot news' naar buiten over een unieke situatie: een broedgeval van twee Duitse grauwe kiekendieven op Belgische bodem werd verzilverd door het plaatsen van Nederlandse (lees Groningse) nestbescherming. Op dat moment waren de feiten nog erg vers en de jongen in het nest slechts een tiental dagen oud. Hoe het hen daarna verging leest u hieronder.

Bijzonder

Broedende grauwe kiekendieven zijn in België zeldzaam. Op Vlaams niveau is het een onregelmatige en zelfs erg zeldzame broedvogel. Het was ondertussen 12 jaar geleden dat er (in Vlaanderen) nog zekere broedgevallen van deze fraaie akkerrover konden opgetekend worden. Bijzonder eraan was dat het om een broedgeval in een agrarisch gebied ging, op Belgisch Limburgse bodem. Meer bepaald in een akkergebied van Droog Haspengouw, ten zuiden van Tongeren. De leemplateaus van Limburgs Haspengouw sluiten perfect aan op de Waalse leemplateaus van Haspengouw waar vrijwel jaarlijks enkele broedgevallen van grauwe en blauwe kiekendief plaatsvinden.

April

Het was een vrijwilligster van de Belgische Werkgroep Grauwe Gors (WGG) die eind april de oudervogels voor het eerst ontdekte. In het begin werd nog even gedacht aan doortrekkers omdat het gebied waarin ze gezien werden een plaats is waar tijdens de trekperiode regelmatig (grauwe) kiekendieven passeren. Maar al snel bleek het om 'blijvers' te gaan. De WGG, die zich in het jaar voordien al toelagde op het zoeken naar broedende kiekendieven in agrarische gebieden van Droog Haspengouw, was erg verheugd met het goede nieuws en besloot direct om alles nauwlettend (verder) op te volgen.

Het 3e kalenderjaar mannetje grauwe kiekendief (met wingtags) boven het broedgebied ten zuiden van Tongeren (Rémar Erens, 2012).

Herkomst

Het eerste bijzondere feit was dat zowel het mannetje als het vrouwtje grauwe kiekendief uit Duitsland bleek te komen. Dat kon achterhaald worden doordat beiden voorzien waren van wingtags. Het mannetje bleek afkomstig uit de deelstaat Nordrhein-Westfalen (3e KJ¹) en het vrouwtje uit omgeving van Würzburg (2^e KJ), op een afstand van 240, respectievelijk 343 kilometer van hun geboorteplaats. Toevallig dat juist deze 2 vogels elkaar dit voorjaar in België troffen en er medio mei (broed indicerende) interactie werd vastgesteld. Dat ze het betreffende akkergebied hebben uitgekozen om te broeden was zeker geen toeval. Het staat immers bekend als een voor akkervogels zeer waardevolle streek.

Beide oudervogels van het broedpaar; boven het 3e KJ mannetje, onder het 2e KJ vrouwtje (Carine en Chris Richerzhagen, 2012).

Mei

In de tweede helft van mei leidde het urenlang observeren van de vogels niet enkel tot het waarnemen van balts, prooi-overdrachten en territoriumverdediging,

maar ook tot het lokaliseren van een perimeter waarbinnen zich het vermoedelijke nest zou moeten bevinden. Dat bleek midden in een perceel wintergerst te zijn, de graansoort en het type dat het eerst van de velden gereden wordt. Contact leggen met de landbouwer in kwestie werd vervolgens dus zeer opportuun. Gezien de vroege maaidata van wintergerst is de kans op een geslaagd broedsel zonder nestbescherming en opvolging quasi nihil.

Landbouwer

Hiervoor sprak de WGG de regionale bedrijfsplanner voor landbouwers (J. Bernaerts) van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) aan. Niet veel later (begin juni) was een afspraak met de landbouwer een gepland feit. Het overleg tussen landbouwer, VLM en WGG was erg vruchtbaar en resulteerde in een enthousiaste medewerking op alle vlakken. Toestemming voor het plaatsen van een nestbescherming was totaal geen probleem.

Juni

Tijdens de maand juni werd vooral het mannetje regelmatig jagend waargenomen, het vrouwtje verbleef (sinds eind mei) het grootste deel van de tijd op het nest om te broeden. Ze werd ondertussen wel verzorgd door haar mannetje (PO's), al leek hij weinig prooien te vangen en aan te brengen, wat hem enigszins een 'luie' indruk gaf. Eind juni was het moment dat de eieren uitgeteld waren (op basis van waarnemingen, interpretaties/inschattingen en ervaring). Dat kon ook bevestigd

---

¹ KJ = kalenderjaar

worden op 27 juni toen het vrouwtje zelf aan het jagen was en het mannetje even later een prooi rechtstreeks op het nest kwam droppen. Een totaal ander gedrag dan in de weken hieraan voorafgaand.

Juli

Begin juli waren we getuige van het geregeld aanbrengen van prooien, voornamelijk door het mannetje gevangen. De eerste dagen van deze maand had dit koppel het geluk dat er in de nabijheid erosiestroken gemaaid en gehooïd werden. Dat leverde extra jachtgebied en een boost aan basisvoedsel (muizen) voor de jongen op. Nu er jongen waren en de activiteit rondom het nest flink verhoogde, drong het plaatsen van nestbescherming zich op. Dat gebeurde op 8 juli toen de WGG met behulp van het meest geschikte materiaal (via de Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Groningen) en op de juiste manier een draden constructie rondom het nest plaatste. In het nest bleken toen 2 juvenielen van ruim 10 dagen oud en één niet uitgebroed ei aanwezig te zijn. De ontlading was groot toen we vanop afstand konden waarnemen dat de geplaatste nestbescherming werd geaccepteerd door de oudervogels.

[Links de 2 juvenielen van ruim 10 dagen oud. Rechts plaatsing van de nestbescherming \(Rémar Erens, juli 2012\).](#)

Het weer gedurende de 'zomermaand' juli was niet al te best. Het werd gekenmerkt door veel regen en koude temperaturen, alles behalve geschikt voor (grond)broedende vogels. Daarnaast bestond nog steeds de indruk dat er door het mannetje relatief weinig prooien werden aangebracht. Dat idee werd bevestigd door het waarnemen dat (zelfs bij slecht weer, in het begin van de maand) het vrouwtje geregeld zelf diende te gaan jagen en het mannetje soms urenlang afwezig was. Als het mannetje er dan eindelijk was, bedelde en riep het vrouwtje naar het mannetje met een haast (uit wanhoop) gillend/klagend geluid.

Spoorloos

Vanaf 13 juli ontstond er ongerustheid over de afwezigheid van het vrouwtje. Ze werd immers niet meer in de omgeving van het nest waargenomen. Op 15 juli moest er geconcludeerd worden dat ze –na dagen niet meer gezien te zijn- vrijwel zeker spoorloos (?) was. In die periode regende het haast zonder ophouden in Haspengouw. Wellicht was het haar (op die jonge leeftijd) net allemaal (slecht weer + zelf veel inspanningen doen) even te veel geworden. In de dagen nadien bleek het mannetje zijn werk echter gewoon verder te

zetten en ontpopte zich zelfs (tegen alle verwachting in) tot een zeer gedisciplineerde jager met een bijzondere broedzorg. Er werden constant prooien aangevoerd en indringers (kraaien etc.) met volle overgave verjaagd.

Om extra informatie te kunnen verzamelen (ook in toekomst), werd besloten om de juvenielen van dit unieke broedgeval van een wetenschappelijke ring en vooral ook van wingtags te voorzien. Dat verliep in samenwerking met de plaatselijke Ringgroep en de Werkgroep Grauwe Kiekendief (die enkele van de laatste wingtags van het Franse programma ter beschikking stelde). Op 21 juli kregen de twee jongen elk een ring en 2 wingtags aan en werden hun biometrische gegevens opgemeten. Het bleek om 1 vrouwtje en 1 mannetje te gaan. Ze waren dan ongeveer 25 dagen oud en verkeerden in erg goede conditie.

Amper 2 weken later blijft er niet veel meer over van die donzige kuikens. Links beide juvenielen net voordat ze geringd en getagd zullen worden. Rechts de oudste van het nest (mannetje), juist voorzien van een ring en 2 wingtags (Rémar Erens, juli 2012).

Oogst

Ondertussen waren de weersomstandigheden flink verbeterd en kon de (lang uitgestelde) gerstoogst eindelijk aanvangen. Precies één dag na het ringen werd gestart met de oogst van het perceel waarin het nest zich bevond. Het nest bleef echter gespaard. Naast de nestbescherming liet de landbouwer (zoals overeengekomen) ook een blok gerst van 8x8 meter eromheen staan. De WGG was steeds aanwezig tijdens de oogstwerken om indien nodig in te kunnen grijpen. De dagen hierna vlogen beide jongen succesvol uit. De geoogste graanvelden vormde vanaf dan ideaal jachtgebied. De kiekendieven leken weinig last te ondervinden van de landbouwactiviteiten (dorsen, persen) tijdens de laatste dagen van juli.

Links de combiner die net het perceel wintergerst begint te dorsen met rechtsboven nog juist het bezorgde mannetje dat komt aanvliegen (Carine Richerzhagen, 2012). Rechts het uitgespaarde nest met middenin de nestbescherming (Jurgen Bernaerts, 2012).

Augustus

In augustus werden ze nog steeds goed verzorgd door het mannetje en leerden ze stilaan ook zelf jagen en concurrenten te verdrijven. Om beter inzicht te krijgen in hun ecologie werden er ook gegevens verzameld van de muizenstand binnen hun territorium. Die informatie, aangevuld met resultaten uit onderzoek naar braakballen (verzameld gedurende het broedseizoen) is bijzonder interessant en leerzaam. Eind augustus/begin september waren de jongen zelfstandig, bereidden de kiekendieven zich voor op hun trektocht naar het verre zuiden (5000 km!) en werden ze dan voor het laatst gezien.

Enkele conclusies;

- *Uniek* broedgeval van grauwe kiekendief in een agrarisch gebied te Limburg – Haspengouw.
- Door de Werkgroep Grauwe Gors wellicht best *gedocumenteerde* en opgevolgde broedgeval van deze kiekendief ooit in Vlaanderen: o.a. door nestbescherming, ring+wingtags en ecologisch onderzoek prooikeuze en gedrag.
- Succes volledig te danken aan een sublieme *samenwerking* tussen landbouwer in kwestie, de VLM, plaatselijke ringer, Werkgroep Grauwe Kiekendief (NL) en de vrijwilligers/onderzoekers van de Werkgroep Grauwe Gors.
- Die succesvolle samenwerking resulteerde ook in een halve hectare extra *akkervogelmaatregel* vanaf 2013.
- Rust in - en *kwaliteit van - het broedgebied* (o.m. voedselaanbod – muizen) van groot belang.
- Succesvol broeden zeker *niet evident*, afhankelijk van invloed diverse gevaren zoals; landbouwactiviteiten, predatoren, voedselaanbod, weersomstandigheden en natuurlijke toevalligheden.

Met bijzonder veel dank aan de personen en/of organisaties die meegewerkt hebben aan dit succes; Henri Drisket, Carine en Chris Richerzhagen, Jurgen Bernaerts, Stijn Raymaekers, Robin Guelinckx, Eddy Colson, Werkgroep Grauwe Kiekendief, Gerald Driessens en de auteur.